

פרוטוקול מס. 150
מישיבת ועדת העבודה

יום ב', י"ז באייר, תשל"ה - 28 באפריל, 1975, שעה 10.00

נ כ ו

חברי הוועדה: היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו

א. אבטבי
ל. דיציאן
ה. זיידל
מ. כהן
א. לין
א. לבנבראון

מוזמנים:

מר טולידנו - היועץ לענייני מעוטים
מר ד. ויינשל - מנכ"ל משרד השיכון
מר ע. פיינשטיין - משרד השיכון
מר י. בליזובסקי - משרד התיירות

מזכיר הוועדה:

י. שומרון

ר ש מ ה:

א. דגני

סדר-היום:

מצב האזרחים הערבים במדינה -
הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת אלזועבי.

מצב האזרחים הערבים במדינה (הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת ס. אלזועבי.)

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אני פותחת את הישיבה.
נמשיך היום בדיון בנושא שהעלה חבר-
הכנסת אלזועבי: מצב האזרחים הערביים במדינה. הבקר נמסר לנו כי חבר-
הכנסת אלזועבי נכנס לבית-חולים לבדיקות ולא יוכל להשתתף בישיבה.
נאחל לו בריאות ונקווה שיחזור במהרה לעבודה. את הדיון נקיים בלעדיו
ונמסור לו על תכנו.
במהלך הדיון הקפנו את הנושא מאספקטים
שונים, ונותר לדיון נושא השיכון במגזר הערבי. לכך נייחד היום את הדיון.

כאשר הופיע בפנינו שר התיירות הועלתה
בפניו הטענה בדבר הבטחה שניתנו להקים בית-מלון בנצרת. הבטחה זו ניתנה
לפני זמן רב, אבל בינתיים נכנסה לתוקפה ההקפאה מחץ אישורים לבניה.
שר התיירות הודיע בישיבה כי בחדש אפריל השנה יוחל בדיונים על הפשרת
ההקפאה והוא מצדו יעשה הכל כדי שתופשר גם התחלת הבניה של המלון בנצרת.
הזמנו את נציג משרד התיירות כדי לשמוע ממנו על המצב. נמצא עמנו גם
המנכ"ל של משרד השיכון, שהוא יו"ר הוועדה לוויסות הבניה, וגם ממנו
נוכל לשמוע על כך. כל חברי הוועדה שהשתתפו בדיון היו בדעה שצריך
לאפשר הקמת בית-מלון בנצרת ושיש לממש את ההבטחה של שר התיירות בנדון.
אתן את רשות הדיבור ליועץ הכלכלי של שר התיירות.

י. בליזובסקי: אני רוצה להוסיף נימוקים לדברי היושבת-ראש.
מצב התיירות אף הוא מהווה שיקול בעת
מתן אישור להקמת בית-מלון או לא. לצערנו מצב התיירות מאז הופיע שר
התיירות בפני הוועדה לא השתפר ואפילו הורע. קיימת בעיה של אישור להקמת
בית-מלון על רקע של מצב רע בתיירות עם תחזיות שאינן ורודות לטווח
הקצר. בכל אופן, למרות מצב התיירות, אמר שר התיירות שבמידה ותופשר
ההקפאה, משרד התיירות ישקול בחיוב את מתן האישור להקמת המלון. עד כמה
שידוע לי - וקיבלתי חיזוק לידיעה זו ממנכ"ל משרד השיכון - ההקפאה היא
עדיין בעינה. התנאים המאפשרים לתת את האישור לא השתנו מאז הופיע כאן
שר התיירות.

ה. זיידל: האם ההקפאה חלה לגבי כל בית-מלון?

י. בליזובסקי: זוהי הקפאה טוטלית החלה על כל בתי-המלון
במדינה, למעט מספר בתי-מלון שחלה עליהם
ההקפאה, אבל ענינם נדון מחדש בפני הוועדה. אחד מהם הוא בית-מלון שהגיע
לשלב בניה של 4 קומות עם השקעה של 8 מיליון לירות. הוועדה אמרה שאין
הצדקה להמשיך בהקפאה כאשר זוהי השקעה של משקיעי חוץ הנפגעים מכך.
זוהי דוגמה שבה הוועדה שקלה את המצב והחליטה על הפשרה. לגבי בתי-מלון
שטרם הוחל בבנייתם יש הקפאה טוטלית.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מי הוא המשקיע הרוצה לבנות את המלון בנצרת?

י. בליזובסקי: איש מקומי תושב העיר. יש אפשרות לשתף
בכך הון זר. הגורם הדומיננטי שהופיע
בפנינו הוא גורם מקומי מנצרת.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אין הרבה בתי-מלון במגזר הערבי, אם בכלל
קיימים שם בתי-מלון. הקמת בית-מלון בנצרת,
שיכולה להיות עיר תיירות, תעודד תיירות פנים וחוץ לבוא לנצרת. היא גם
תתן לתושבים של נצרת הרגשה שמה שמובטח להם מקויים. בנצרת זהו למעשה
המלון היחידי שעומדים להקים. גם אם חלה הרעה במצב התיירות, זה לא צריך
להוות משקל רציני בשיקולים להפשרת ההקפאה, מה גם שפועל כאן שיקול פנימי-
חברתי.

ה. זיידל: האם מתן אישור להקמת בית-מלון בנצרת

יסייע בהבאת תיירות לעיר? יתכן שאם
יקום שם בית-מלון חדש ומודרני יבואו לנצרת דווקא תיירים נוצרים וצליינים.
עם כל ההחלטות הכלליות על הקפאה ועל הפשרתה לגבי המשך בניה - ובהזדמנות
עוד אעיר על כך, אינני חושב שהכל שפיר בנושא זה - כאן יש אלמנט חדש,
שיש להביא אותו בחשבון. יש סיכויים שהמלון יעודד תיירות נוצרית לנצרת.
אני שואל: האם אלמנט זה הובא בחשבון? האם תדונו מחדש בנושא?

י. בליזובסקי:
צודק חבר-הכנסת זיידל. יש חיזוק הטוענת שההיצע מביא את הביקוש. אם יהיו חדרי בתי-מלון יש להציע שיבוא ביקוש מצד תיירים לאכלס את החדרים האלה. אנו משתמשים בניצוק זה במידה רבה להצדקת היקף הבניה בתחום התיירות. אלא שבנצרת פועל גורם נוסף שחייבים להביאו בחשבון! כאשר באים לקבל החלטה על מתן האישור או אי-מתן האישור.

בנצרת פועלים היום שני בתי-מלון "נצרת" ו"הגליל". אמנם אלה שני בתי-מלון שנבנו לפני הרבה שנים והם ברמה שאיננה מן הגבוהות ביותר בין בתי-המלון לדרגותיהם. מצבם של שני מלונות אלה איננו שפיר. אם בוחנים את הפוטנציאל של בתי-מלון אלה מתברר שהביקוש לשירותים שלהם הוא יותר נמוך מאשר הפוטנציאל שלהם. עדיין יש עודף היצע בלתי-מנוצל בשני בתי-המלון. קשה לי להגיד מה יהיה המצב אם יבנה בית-מלון ברמה יותר גבוהה, האם זה יפתח פתח לביקוש מסוג חדש. זוהי אפשרות. חייבים לראות את המצב שבו יש חדרים בלתי-מנוצלים.

מ. כהן:
הקמת בית-מלון עם התכנון והאישורים הדרושים זה ענין לשלוש שנים. תוך שנתיים יכול לחול שינוי במצב. למה נעמוד במצב שבו אין בנצרת מלון ברמה גבוהה?

י. בליזובסקי:
כללית הגישה היא צודקת אלא שהיום תנועת התיירות נמצאת בפיגור של ארבע שנים לגבי מצב התיירות שהיה בסיס לתכנית החומש ארוכת-הטווח. בשנת 1971, כאשר הגיעו לישראל 727 אלף תיירים, אותם שני בתי-מלון בנצרת עדיין יכלו לקלוט יותר תיירות מכפי שקלטו למעשה. היה עודף של חדרים שלא נוצלו. (ל. דיציאן: אולי בגלל הרמה של המלונות ודרגתם.) גם בהנחה שתקופת הבניה של מלון נמשכת שנתיים וחצי עד שלוש שנים, עדיין איננו עומדים על קרקע מוצקה מבחינת הבטחון שיהיה ביקוש.

שר התיירות אמר לוועדה שאם תופשר ההקפאה הוא יהיה מוכן לשקול בחיוב את ענין מתן האישור, גם בהתחשב במצב החלש של התיירות כיום. מצד המשרד תהיה גישה אוהדת לכך ברגע שתופשר ההקפאה.

ד. ויינשל:
אני רוצה לציין עובדה אחת, שעד 1 באפריל צו ההקפאה של הבניה לא אפשר שיקול-דעת לאף אחד, לא לגורם אדמיניסטרטיבי בממשלה ולא לוועדת שרים כלשהי, להפסיר בניה של מבני ציבור חדשים. שיקול-הדעת ניתן לוועדת מנכ"לים רק לגבי פרויקטים שהוחל בבנייתם ובניה זו הוקפאה, ולפי קריטריונים שונים שנקבעו בצו הפשירו או הקפאו את בנייתם. ענין המלון בנצרת לא יכול להיות נדון בשום ועדה שמונתה לפי הצו עד 31 במרס 1975. הצו החדש שחל מ-1 באפריל נותן שיקול-דעת באשר לפרוייקטים כאלה, לפי הנחיות הממשלה. הוועדה שמונתה לפי הצו התכנסה בפעם הראשונה במחצית השניה של חדש מאי, ואז היא תקבע, לאודר המצב בענף הבניה, את העקרונות לעבודתה. אם משרד התיירות והמשקיע יפנו לוועדה ויבקשו הפשרה, נדון בכך, ולפי מה שתחליט הוועדה - יפעלו. אינני יכול להגיד מה תחליט הוועדה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: הוועדה מחליטה לפי שיקולים של היקף הבניה ואיננה דנה על הבקשות להפשרה מאספקטים אחרים.

ד. ויינשל: שיקולים של היקף הבניה הם לנגד עיניה.

ה. זיידל: שמענו שיש הפשרה.

ד. ויינשל: של מבנים שהוחל בבנייתם. אם בית-מלון הוא

בתהליך בניה והגיע לארבע קומות, יכולה

הוועדה לאפשר המשך הבניה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: נחכה עד המחצית השניה של חדש מאי מועד כינוסה של הוועדה.

מר טולידנו: לפי מיטב ידיעתי, גם משיקולים של תיירות וגם משיקולים אחרים אין מקום לעוד בית-מלון בנצרת. לא הייתי בישיבה שבה שר התיירות הבטיח. אם השר הבטיח - - (היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: הוא חזר על הבטחתו בישיבה.) אני יודע שזה כמה חדשים שאנו עושים מאמצים כדי לאפשר לבתי-המלון הקיימים לעמוד על רגליהם. עובדה היא שהתיירים הבאים לנצרת חוזרים לחיפה בערב, כי אין מה לעשות בנצרת בשעות הערב. אפשר לשאול: מדוע אין בנצרת מקומות המושכים את התיירים? אבל זוהי עובדה. לא צפוי שינוי בהרגליהם של התיירים. קצת צליינים לנים בנצרת, ואלה ממשיכים וימשיכו ללון בה. לא רואים באופק את נצרת קולטת תיירים ללינת לילה. זוהי המסקנה כפי שאני יודע אותה. אבל אם הובטח - יקויים.

י. בליזובסקי: משיקולים שמעבר לשיקולים תיירותיים, אני מסכים לניתוח שלך.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: הוועדה לא נכנסה לגופה של עניין אם יש מקום לבית-מלון נוסף בנצרת אם אין, לא בדקנו זאת. נאמר לנו על-ידי חבר-הכנסת אלזועבי שהנושא נבדק בזמנו ויש הבטחה של שר התיירות לתת אישור להקמת בית-המלון. מאחר ובא צו ההקפאה לא ניתן היה לבצע זאת. על כך הודיע השר: נחכה עד שתבוא ההפשרה באפריל.

י. בליזובסקי: אין עוד אישור פורמלי. חבר-הכנסת אלזועבי נפגש עם השר, והשר אמר שהוא יטפל בכך אם וכאשר תופשר ההקפאה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אם יש הבטחה של השר צריך לקיים אותה, שאם לא כך נפגמת האמינות. השר בעצמו היה כאן והודיע - והדברים האלה נרשמו בפרוטוקול - שכאשר תופשר ההקפאה בחדש אפריל ויתחילו לדון בבקשות הוא ימליץ על הפשרה לגבי הבניה של בית-המלון בנצרת.

מר טולידנו: אני מבקש לרשום בפרוטוקול שאם הקמת בית-המלון היא בגלל שיקולים פוליטיים, כפי שאני מבין, או שיקולים לא כלכליים טהורים - -

י. בליזובסקי: הייתי מגדיר זאת כך: בנוסף לשיקולים כלכליים יש גם שיקולים כלליים.

ד. ויינשל: הוועדה כלל לא תדון בחדש במאי בנושא, כי לא פנו אליה. אני שומע שלא היתה פניה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מי צריך לפנות? ד. ויינשל: היזם.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: משהד התיירות צריך לתת לו הדרכה.

י. בליזובסקי: אני חושב שהוא יודע שהוא צריך לפנות. אני מוכן לבדוק את הנקודה הזו.

ה. זיידל: נשמעו כאן כמה הערות שאינני מבין אותן. אם יתברר שאין סיכוי שיבואו לשם תיירים, לא אצביע בעד מתן אישור להקמת המלון. עניין פוליטי הוא עניין לממשלה. איננו דנים בעניינים פוליטיים. אנו דנים על כך מבחינה כלכלית. שמענו את ההצעה לסדר-היום. בעל ההצעה אמר בין היתר כי הקמת בית-מלון בדרגה יותר גבוהה מזו של בתי-המלון הקיימים, שיהיה מודרני ומשוכלל, יגדיל את הסיכויים להבאת תיירים לנצרת. רק מבחינה זו יש צורך לעודד את היוזמה להקמת המלון. אם יתברר שלמדוח זאת אין סיכוי שיבואו תיירים, תחליף הוועדה כפי שתחליט. זה עניינה. אני מבין שבישיבה זו נשמע את תשובת משרד התיירות. השר הודיע שהוא יתן תשובה מתי הוא יוכל להמליץ על ההפשרה של הבניה. חבר-הכנסת אלזועבי דיבר לא רק על

ביה-מלון. השר אמר שאת ענין ביה-המלון הוא רואה בעין יפה. את כל יתר הדברים הוא דחה.

חבל שחבר-הכנסת אלזועבי איננו נוכח כאן. אנו צריכים לדעת מי יהיה הממליץ בפני הוועדה. אני מבין שזהו משרד התיירות. לא הבנו כן מנציג המשרד. הבנו שמשרד התיירות טרם קיבל החלטה בנושא זה.

י. בליזובסקי: הפרוצידורה היא שהפניה היא של הגורם המעוניין, ואז הוועדה שואלת את המשרד הנוגע בדבר לחוות-דעת. כך היה נהוג עד היום. ברגע שהיזם יפנה ויגיש בקשה לוועדה, הרי דבריו של שר התיירות ישתקפו בהמלצה.

ה. זיידל: חשוב שההכרעה לחיוב או לשלילה תהיה מהירה.

ע. פיינשטיין: הענין איננו כלכלי ולא פוליטי, הוא נעוץ בתסביך של העיר נצרת. משרד התיירות מציג את נצרת בפני החיידים ומציע להם ללון במקום, והם אינם באים. גם נצרת-עלית יכולה להתעורר.

י. בליזובסקי: הוגשו שתי בקשות על-ידי ישראלים ודחינו אותן משיקולים כלכליים.

ל. דיציאן: האם היקף התיירות לנצרת גדל או קטן לאחר קום המדינה בהשוואה לתקופה הקודמת? האם

נעשה סקר בנדון?

י. בליזובסקי: לא נעשה סקר מדעי על כך. עובדה היא שלאחר מלחמת ששת הימים ירדה נצרת מגדולתה כמקום למשיכת תיירות צליינית לאחר שבית-לחם נפתחה בפני התיירים ולאחר שיש גישה חפשית לעיר העתיקה בירושלים. איננו יכולים להכתיב לצלייך ללכת לנצרת ולא למקומות אחרים. משקלה של נצרת בגורם תיירותי ירד.

ל. דיציאן: תיירות לנצרת היחה גם לפני קום המדינה. האם יש מספרים להשוואה?

י. בליזובסקי: סטטיסטיקות התיירות על התיירות החלו לאחר קום המדינה. אין נתונים על התקופה

של טרום המדינה.

א. לבנבראון: ההצעה לסדר-היום התייחסה למצב האוכלוסיה הערבית. אינני מחעלם מחשיבותה של התיירות בהקשר לכך, אבל יש יחס בין הזמן המוקדש לכל תחום ותחום. אני מבקש לדעת אם נושא השיכון יועלה היום.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: נושא ההצעה לסדר-היום זהו עולם ומלואו, ולכן חילקנו את הדיון לכמה נושאים, שאחד מהם הוא מצב התיירות - ועל כך עמד גם חבר-הכנסת אלזועבי.

א. לבנבראון: אינני שולל את חשיבות הנושא.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: שר התיירות שהופיע בפנינו אמר כי באפריל תחול הפשרה של הקפאת הבניה. אנו רוצים לדעת מהו המצב כיום. מייד נעבור לנושא השיכון.

בין השר לבין אנשי נצרת התנהלו כנראה דיונים על מצב התיירות בנצרת, איך למשוך תיירים, איך לנהל תעמולה בחו"ל. לבס של אנשי נצרת כבד עליהם על שהתיירות זורמת לבית-לחם ונצרת נשארת בצד. השר כנראה הגיע למסקנה שהוא ילך לקראת אנשי נצרת בנושא של הקמת ביה-מלון חדש. הסיכום שלו בפני הוועדה היה, שאם תהיה הפשרה חלקית בהקפאת הבניה ויהיו יזמים הוא יעשה ככל יכולתו להפשרת ההקפאה. אני מציעה שתבדקו את הנושא מחדש, אם יש יזם ואם יש פניה לוועדה אם לא. אם אין יזם, הנושא יורד מהפרק. אנו מבקשים לקבל תשובה על כך לאחר חג השבועות.

נעבור עתה לנושא השיכון במגזר הערבי.
נשמע על תכנית החומש לפיתוח השיכון למיעוטים של משרד השיכון.

ד. ויינשל:
אפתח בכמה דברים כלליים. מר פיינשטיין,
המתמצא בפרטי התכנית, יציג אותה בפניכם.

משרד השיכון הכין לקראת השנה תכנית חמש-שנתית לפיתוח השיכון בארץ. התכנית היא כללית ומקיפה את הישוב האורבני והכפרי בישראל על כל סוגי האוכלוסיה החיה ומתגוררת במדינה. התכנית האורבנית נדונה בוועדה בשתי ישיבות. באותה תכנית נכלל בצורה כללית יותר החלק העירוני הערבי. תכנית זו פורטה והוכנה תכנית לכפרים הערביים. תכנית זו נוסחה בחוברת שלצערי לא חולקה בעוד מועד לחברי הוועדה. היא כוללת את מה שמשרד השיכון מתכוון לעשות בחמש השנים הבאות במגזר הערבי. תכנית זו אושרה בשלב זה על-ידי ועדת משנה בראשותי, שמונתה על-ידי ועדת השרים שדנה בתכנית השיכון. עכשיו היא מונחת על שולחנה של ועדת השרים לעניני שיכון שצריכה לאשר אותה סופית.

זוהי תכנית חמש-שנתית שתופעל כל שנה בהתאם לאמצעים שהאוצר יעמיד לרשות משרד השיכון באותה שנה. ~~מר פיינשטיין~~
יסביר מה אושר לביצוע בשנה זו.

מטרת התכנית הן להבטיח דיור לאוכלוסיה הגדלה באזורי המגורים הנוכחיים של המגזר הערבי, ובמיוחד לחיילים המשוחררים מקרב המיעוטים; פיתוח הכפר הדרוזי והצ'רקסי; הקמת עיירות לבודדים בעיקר בדרום; סיוע למתגוררים בצפיפות ובמשכנות ערבים; הכנת מלאי קרקע מתוכננת ומפותחת כדי לאפשר גמישות רבה יותר בהפעלת התכניות במרוצת הזמן. (א. ליין: באיזה מקומות?) הם מופיעים בחוברת. כמו-כן שילוב חלקי אוכלוסיה על עדותיהם בפרוייקטים מתאימים בחיי קהילה הומוגניים בישובים בהם חיה אוכלוסיה זו.

אמצעי התכנית שונים באופיים מאלה המופעלים בקרב האוכלוסיה היהודית, והדבר נובע בעיקר משינויים באורחות חיים והרגלים של מגורים. לאוכלוסיה היהודית יש יותר בניה ישירה על-ידי הממשלה עבור חלקים שונים שלה, כמו עולים חדשים, זוגות צעירים בעיירות פיתוח וכדומה. התכנית למגזר הערבי מבוססת יותר על מתן סיוע כספי לבניה עצמית על-ידי התושבים.

דבר עקרוני נוסף שאני רוצה להדגיש הוא, שתכנית זו תואמה עם משרד הפנים והיא כוללת מספר אמצעים שאינם בידי משרד השיכון אלא בידי משרד הפנים, בעיקר במה שקשור למתן היתרים לבניה יותר גבוהה באזורים הכפריים הערבים בגליל.

נקודה נוספת הראויה לציון היא שבתכנית זו מתוכננות שתי ערים חדשים במגזר הערבי: העיר מכר בנפת עכו, שהיא בשלב מתקדם של תכנון ויש בה אפילו התחלות של ביצוע, וכן עיירה דרוזית בתחום המועצה מרכז הגליל. מכר היא העיר הערבית הראשונה המוקמת כעיר ערבית. חוץ מרמלה כל הערים הערביות מבוססות על התפתחות של ערים עתיקות. מכר היא עיר הפיתוח הערבית הראשונה שתוקם בישראל.

ע. פיינשטיין:
יש קבוצה של כפרים שארגנו על בסיס של מועצה אזורית והם: כפר ג'את, ינוח,

כפר סמיע, ועוד עיירה אחת.

תכנית פיתוח השיכון למגזר המיעוטים מבטיחה 19 אלף פתונות דיור בחמש שנים, מהן ייבנו 5,000 יחידות על-ידי משרד השיכון. לגבי יתר הפתונות נתן סיוע בהלוואות בשיטה של בנה-ביתך. אנו מקבלים אדמה ממינהל מקרקעי ישראל, דואגים לפרצלציה, מכינים את תכניות הבניה ומוסרים אותן לתושבים. אדם הבונה את ביתו בעצמו מקבל הלוואה, מקבל את תכנית הבניה, ואנו מקיימים פיקוח צמוד על הבניה עד הכניסה לבית.

א. ליין: מי עושה את הפיתוח?

ע. פיינשטיין: במקומות חדשים אנו עושים את הפיתוח.

מתוך 5000 הפתרונות בבניה ישירה של משרד השיכון, 3,000 יחידות דיור מיועדות לזוגות צעירים ו-2000 למשפחות מרובות ילדים או דרי משכנות עוני באזורים העירוניים. בערים יש משכנות עוני ושם צריך לתח פתרונות דיור על-ידי בניה ישירה של המשרד. אין שם אדמה לבניה עצמית.

הבעיה היא שבמגזר הערבי אנו חייבים לתח פתרונות דיור על בסיס של קהילה הומוגנית. נוכחנו לדעת שהערבים נרתעים מתכניות שיכון כמו תכנית חסכון לבניה. הם חוששים כי במסגרת התכנית הם יקבלו דירה בסביבה יהודית שבה אין להם אפשרות לקיים חיי קהילה. אנו בונים לכן שכונות שבהן דואגים למבני ציבור כמו בית-ספר, מקום תפילה, טועדרן, מגרשי ספורט ומשחקים. בדרך זו אנו מאפשרים למשפחות לחיות את חייו במסגרת קהילתית ושלמור על זהותו.

שמעתם על התכנית להקים שכונות חדשות, שאחת

מהן היא מכר בנפת עכו. העיירה מכר מתוכננת בראשית השנה כדי להקל על צפיפות הדיור הקשה בעכו. אנו מאפשרים במעט לכל הושב בעכו, אם זה זוג צעיר או משפחה מרובת ילדים, לעבור בצורה מסודרת למכר המרוחק 7 ק"מ מעכו. היום יש נטיה לעבור לעיירה. קודם לכן היתה התנגדות. היו גם אלמנטים שהסיתו את התושבים לא לעבור. כן תקלוט העיירה חלק מתושבי הכפרים בסביבה שרוצים לעבור למרכזים מתפתחים תוך חיפוש אחר מקורות תעסוקה בענפי התעשייה הזעירה והמסחר. בשלב ראשון בנינו שם 25 יחידות דיור שאוכלסו. רשומים לדיור במכר 50-60 זוגות צעירים. התחלנו לבנות שם עוד 50 יחידות דיור.

אשר לעיירה הדרוזית במרכז הגליל - הכוונה לתח פתרונות לצעירים דרוזים המסיימים את שירותם בצה"ל, החוזרים לכפר ולא מוצאים שם לא בית ולא תעסוקה, שהם יוכלו לבנות את ביתם באותה עיירה. העיירה תוכל למלא תפקיד של מרכז אזורי לצרכי תרבות, מסחר, תעסוקה ושירותים. השתלבנו בתכניות אחרות של האזור. ליד העיירה מפתחים אזור תעשייה, אזור תפן. אנו מקווים שהצעירים הדרוזים החוזרים מהצבא יבואו לעיירה, יבנו שם את ביתם ויוכלו להתשלב בעבודה ולנהל חיי חברה. אנו מקווים שמשרד העבודה יתרום את תרומתו לנושא על-ידי ארגון קורסים והשתלמות מקצועיים לצעירים החוזרים מהצבא.

אנו צריכים לתח פתרונות דיור גם לתושבי אזור המשולש, שם קיימת בעיה של מחסור בקרקעות. נבצל את הקרקע גם של המינהל וגם הפרטית, אבל שם יש הכרח בבניה לגובה למרות שהיא מנוגדת במידה מסוימת לאופי של הסביבה ושל האוכלוסיה הגרה בה.

היו"ר ש. ארבל: אלמוזלינו: בעיירה מכה תהיה בניה לגובה?

ע. פיינשטיין: בשלב ראשון - לא. בשלב שני - כן. בניה לגובה היא יותר זולה גם לנו וגם למשחקן.

בנצרת אנו נותנים 450 פתרונות דיור, חלקם בבניה ישירה, בשכונת מגורים חדשה. זוהי קרקע בבעלות המדינה בכניסה לנצרת שהתחלנו להכשיר אותה. במסגרת זו התחלנו בהכנת התשתית והפיתוח. נתחיל לבנות שם 50 יחידות דיור, ועם התחלת הבניה תהיה אפשרות לבנות שם עוד 50 יחידות. בששת החודשים האחרונים אכלסנו 60 יחידות דיור בנצרת. בנצרת נרשמו 700 אנשים לתכנית חסכון לבנין. התחלנו לשלב אותם ב-60 יחידות הדיור. לקראת הפעלת תכנית החומש נתן 100 פתרונות דיור מבניה ישירה בנצרת. נכין קרקע לתכנון. שם שילבנו בתכנית קבלנים פרטיים מקומיים. כדי לעזור להם במימון נקנה מהם דירות. בנצרת קנינו 15 דירות כדי לתח פתרונות לנרשמים למפעל התפן לבנין.

בגליל יש תושבים, בדווים ואחרים, החיים בנודדות ועל גבעות לא מתוכננות. גם להם אנו נותנים פתרונות דיור. המקום המתאים לכן זו העיירה שפרעם, שהיא קרובה לאזור פיתוח. זוהי עיירה גדולה שיש בה חיי חברה. כל אדם הרוצה לחיות חיים מלאים ושלמור על זהותו הערבית יכול להשתלב שם. אנו נמצאים שם בתהליך של הקצאת קרקע כדי להתחיל בתכנון. לקראת סוף השנה נוכל להתחיל בבניה ישירה של 100

יחידות דיור. נשדל להקצות מגרשים ולתת הלוואות למשתכנים לבניה עצמית. במסגרת תכנית החומש אנו מציעים 1500 פתרונות דיור בשפרעם. זה יאפשר להכפיל את האוכלוסיה של שפרעם שתקלוט את התושבים המגוררים בסביבה. לשפרעם כוח משיכה בהיותה קרובה למקורות תעסוקה, ושם יש סיכויים טובים להצלחה.

בכפרי הצפון יש מצוקה דיור של זוגות צעירים. בכפרים אלה יש מחסור רציני בקרקע ולכן מוצע להרחיב את שטח השיפוט של המועצות המקומיות. הפתרון נעוץ בהקצאת קרקעות של המדינה ותכנון. בתכניתנו מתן הלוואות לבניה עצמית על קרקע שאנו נחנן ונפתח. נושא נכבד שאנו מספלים בו הוא נושא הבדווים. יש 50 אלף בדווים במדינה, 30 אלף בדרום ובנגב ו-20 אלף בצפון. לפי החלטת ועדת השרים יוקמו 6 עיירות לבדווים בנגב, בחלקן הן בתהליך מתקדם של הקמה. הן משתלבות כבר השנה בתכנית החומש. עוד 3 עיירות הן בשלבי תכנון מזורז. הכוונה היא להסדיר את ההתנחלות של הבדווים בריכוזים שלהם בהם הם יוכלו לקבל את השירותים שמקבל כל אזרח במדינה. בד בבד עם אהסדר הקרקעות, נושא שהוא בחום טיפולו של מינהל מקרעי ישראל, נעסק אנו בהכנת התשתית לעיירות של הבדווים. כל בדואי שיסכים לעבור יקבל פיצויים, יכנס לעיירה ויקבל בית למגורים.

עד היום הושלמו בריכוזי הבדווים, בעיקר בעיירה שובל, 200 יחידות דיור. 60 יחידות דיור הוקמו בעיירה תל-שבע. בתל-כסיף קדמו המוסדות לבניית הבתים לתושבים. שם אנו מתכוונים להקים עיירה גדולה עם ריכוז רציני של בדווים. עיירות אחרות הן: לקיה, שגב-שלו, בית פלט וחורה. הבדווים הם אזרחים נאמנים של המדינה, הם השתלבו בזרועות הבטחון, הם משרתים בצה"ל ובמשמר-הגבול. במלחמות ישראל הם תרמו מדמם למען המדינה. הם הופכים להיות אזרחים שווי זכויות.

בצפון חיים 20 אלף בדווים, שם הם התרכזו בעצמם. התנאים הטופוגרפיים של האזור הכתיבו להם את הריכוז. שם אין שטחים נרחבים לנדידה. בצפון מחוכננות 8 עיירות שבהן התחלנו בהכנת התשתית. התחלנו בסלילת כבישים, בהנחת רשת המים ובהקמת חלק של המוסדות. גם בצפון נפעל בשיטה של בנה-ביתך על-ידי מתן סיוע והלוואות.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מהו גובה ההלוואות?

ע. פיינשטיין: בדואי שיש לו משפחה בת 10 נפשות מקבל הלוואה של 50-60 אלף לירות. בדרום הוא מקבל מגרש עבור 2000 לירות הדונם. הוא מקבל את התכניות. עבור משפחתו מקבל הבדואי דונם אדמה. בן מגיל 17 זכאי לרכוש דונם נוסף. בן נשוי מקבל בנפרד דונם אדמה. עד אפריל 1974 המחיר לדונם אדמה היה אלף לירות. מאז יש הערכה של המעריך הממשלתי המחיר עלה ל-2000 לירות הדונם. בעומר מחירו של דונם אדמה מגיע ל-30-40 ו-50 אלף לירות.

ל. דיציאן: האם שוויה של הקרקע שם הוא 2000 לירות הדונם או 30-40 אלף לירות?

ע. פיינשטיין: קרקע בלב המדבר איננה שווה כל-כך הרבה.

א. לין: אנו נותנים לבדווים יחס מיוחד בגלל הבעיה של ריכוז קרקעות.

ע. פיינשטיין: בדרום יש אלף בדווים שרכשו מגרשים והם מוכנים לבנות את בתיהם. ברגע שהסדר הקרקעות יחיל לפעול נוכל לעמוד בכך. בחלק מהעיירות התחלנו בתכנון המוסדות ובבנייתם. בעיירה שובל יש מרכז מסחרי, מרפאה של קופת-חולים. יש שם מעונות למורים, כי חלק מהמורים באים מהצפון. יחד עם פריצת דרכים וסלילת כבישים נדאג גם להנחת רשת המים.

בצפון תהליך הפיתוח הוא יותר מזורז. דרושות שנתיים להשלמת התשתית, והכוונה היא לכבישים, רשת מים, מוסדות ציבור וכדומה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: מהם הקריטריונים לקבלת הלוואות לסוגי הפתרונות השונים?

ע. פיינשטיין: יש הלוואות לרכישת דירה מבניה ישירה של משרד השיכון. יש הלוואות לשיפורים ותיקונים של הדירות. יש הלוואות לבניה עצמית בעירות או בשכונות שאנו מקימים. בבניה ישירה אנו נותנים הלוואה בגובה של 40% מערך הדירה במסגרת הקריטריונים וההגבלות של משרד השיכון, כמו למשל לגבי גודל הדירה. בבניה עצמית כמה ממרכיבי הבניה נמצאים בידי הבונה. לעתים הוא בונה את הבית על הקרקע של המשפחה. יש לו כוח עבודה לביצוע עבודות בניה שונות. אלה הם שני מרכיבים נכבדים. באמצעות ההלוואה שהוא מקבל ממשרד השיכון הוא יכול להשלים את בניית הבית.

ברכישת דירה בעיר יכולה המשכנתא להגיע עד 80 אלף לירות. באזור ירושלים נבנו בתים לקליטת מפוני הרובע היהודי של העיר העתיקה, למשפחות גדולות או לדרי משכנות עוני ומשפחות שגרו בבתיים תמוטטים. למטרה זו יוקמו בבת-חנינה שלידי ירושלים יחידות דיור. מחיר הדירה הוא 126 אלף לירות. המשתכן ישלם 40 אלף לירות בעת הכניסה לדירה ויקבל משכנתא של 86 אלף לירות. בנצרת עבור דירה שעלתה 80 אלף לירות הוא שילם במזומן 20 אלף לירות, ועל הסכום הנותר קיבל משכנתא ל-20-25 שנה.

ה. זיידל: האם תנאי המשכנתא הם אחידים?

ע. פיינשטיין: התנאים הם אחידים, אבל אנו משלבים יחד כספי תקציב ישיר שהריבית עליהם היא 7% עם כספי בנקים וכספי אמיסיות, ובדרך זו אנו מקילים על משפחות מעוטות הכנסה לעמוד בתשלומים עבור המשכנתא. השילוב הזה מאפשר לנו להתחשב במצב הסוציאלי והחברתי של המשפחות הזקוקות לדיור. המחלקה שלנו מטפלת טיפול אינדיווידואלי בכל אחד ואחד מהמשתכנים. אנו צמודים לקריטריונים אבל שילוב מקורות המימון מאפשר לנו מרחב תמרון.

ההלוואה לשיפוצים ותיקונים של הבתים בערים הגדולות, שם המחירים יותר יקרים, מגיעה עד 10 אלפים לירות. משפחה בת עשר נפשות מקבלת הלוואה יותר גדולה. בכפר הסכומים הם יותר קטנים. בכפר יש אפשרות של עבודה עצמית. גובה ההלוואות נע בגבולות של 7,000-10,000 לירות. אנו מביאים בחשבון את ההכנסה של המשפחה, את מספר הילדים וכדומה.

במסגרת התכנית של בנה-ביתך אנו מכינים את הקרקע לבניה. אנו דואגים שהמינהל יקצה את הקרקע, המעריך הממשלתי מעריך את ערכה. המשתכן מקבל את הקרקע בתנאים נוחים. בשלב ראשון הוא משלם 30%-40% מערכה. אנו מבצעים את התכנון, כי אנו מעוניינים שישודב תהיה צורה נאה ומסודרת. איננו מאפשרים לו לבנות לבד את ביתו, כי האחריות היא על משרד השיכון. הבניה חייבת להיות ברמה המקובלת על משרד השיכון. מפקח של המשרד מלווה את הבניה עד הגמר.

מ. כהן: לא דיברת על הערים המעורבות שם הבעיה היא אקוטית יותר.

ע. פיינשטיין: מתוך 5000 פתרונות מבניה ישירה נתנו לערים אלה 2000 יחידות. בערים יש בעיה של משכנות עוני. בחיפה השלמנו את התכנון של 72 יחידות דיור ברח' המגינים, בשטח ההקדש המוסלמי. תוך חדש או חדשיים יתחילו שם בבניה. זהו פרויקט אחד בחיפה.

א. לין: איך תפתרו שם את בעיית החינוך של הילדים?

ע. פיינשטיין: המרחק בין השטח הזה לבין מוסדות הקהילה כמו בית-ספר או מסגד הוא כ-500 מטר. דאגנו שם לנושא החברתי. בבניה נמצא מרכז קהילתי עם מועדון שישרת את הקהילה. הקמנו שם גן ילדים.

ע. פיינשטיין:

פרוייקט נוסף בחיפה הוא בנוה-שאנן שם קיבלנו קרקע ממינהל מקרקעי ישראל ותכננו אותה. התכנון עבר את הוועדה המקומית ועכשיו נמצא בדיון בוועדה המחוזית. שם אנו מתכננים הקמת 250 יחידות דיור. הכוונה היא לנקז את ואדי-רושמיה ולתת פתרונות דיור למפונים מודי-ניסנס וגם לאפשר חיי חברה וקהילה. מצאנו שם מסגד ישן ונשפץ אותו.

א. לין: מה אתם עושים כדי שאחרים לא יכנסו לדירות המתפנות?

ע. פיינשטיין:

העיריה וחברת שיקמונה שותפים לפרוייקט. הם מפעילים את המערכת, אוטמים דירות מתפנות. הוקמה ועדה שבראשה עומד חבר מועצת העיריה שתפקידה לחשוב על תכניות לטווח יותר ארוך איך להפוך את ואדי-ניסנס למקום ראוי למגורים. השלב הראשון הוא הכנת סקרים.

ביפו נבנו 40 יחידות דיור. יש תכנון לעוד 40 יחידות דיור בשנת החומש הקרובה. לקראת סוף 1975 נאכלס את 40 היחידות. כאשר מתפנות דירות של עמידר אנו משתדלים לשפץ אותן ולמסור אותן למגורים למשפחות מעוטות הכנסה הרוצות לגור בדירות אלה.

בלג' - בנינו 70 יחידות דיור בשכונה יפה הנקראת נוה-ירק. יש שם בתים קטנים עם גינות. אנו בונים עוד 30 יחידות עוד 30 יחידות דיור ליד אותם בתים.

ברמלה בנינו 60 יחידות דיור. בתהליך בניה עוד 30 יחידות.

ירושלים חוספת מקום נכבד בתכניה החומש. משנת 1970/71 בנינו בירושלים כ-300 יחידות דיור, חלק בבניה ישירה בודי-ג'וז. חלק מהדירות נבנו על-ידי קבלנים מקומיים. במסגרת תכנית החומש תיבנינה 300 יחידות דיור.

בבדיקות שנערכו בעיר העתיקה בירושלים התברר שיש שם רובעים שבהם אנשים חיים עדיין בכוכים. יש קרוב ל-300 משפחות כאלה. אם נוציא משם 1000 משפחות, נאפשר ל-2000 משפחות להתרחב. את התשתית יעשה גורם ממלכתי. לאלף המשפחות נציע שיכונים חדשים. לצורך זה איתרנו אזור ליד עיזרייה שהתכנון שלו הושלם. אנו עוסקים שם בפיתוח חשית. מערכת הכבישים נסללה. אנו ניגשים לפיתוח מערכת המים והביוב. 500 יחידות דיור הוצאו למכרז.

העקרון הוא בניה של בית בודד. יחד עם זה, כאשר משכנים משפחה בגיה בודד מאפשרים לה לפתור את בעיית השיכון של ילדיה. בתכנון אנו כוללים עוד חדרים עבור המשפחה וכך מקצים שטח נוסף לבניה נוספת.

מר טולידנו:

נושא השיכון יהיה כנראה בשנים הקרובות אחד הנושאים המרכזיים במגזר הערבי. טוב שבפעם הראשונה לקחו המשרדים על עצמם, בעיקר משרד השיכון אבל גם משרדים אחרים, את העניין בצורה רצינית ביותר. עבדנו על כך חדשים ארוכים, שקלנו את כל השיקולים ואנו מביאים תכנית שלדעתנו עונה על הצרכים.

אני רוצה להדגיש שתי נקודות. התכנית עוד לא אושרה, ואינני בטוח אם שתי נקודות אלה תאושרנה בה. על העיריה מכר יהיו ודאי ויכוחים. לגבי העיריה הדרוזית איך עדיין החלטה. נושא זה יוחלט אולי ביום א' הקרוב כאשר הממשלה תדון על כל הנושא הדרוזי. גם כאן יש דעות לכאן ולכאן, לא עקרונית אלא מעשית; אם תקום עיריה כזו, האם יהיו מספיק דרוזים שיאכלסו אותה.

אשר למחיר שמשלמים הבדווים עבור המגורים, כדי למנוע אי-הקנות רצוני לציין שהמחירים שמשלמים הבדווים אלה הם מחירים שקבע המקרין הממשלתי, ואלה הם המחירים שהם יקבלו כאשר בהסדר יכירו בבעלות שלהם על הקרקע באותה סביבה, ואפילו קצת פחות. אם דורשים מהם 2000 לירות לדונם, הרי הם יקבלו מחיר דומה כאשר הממשלה חכיר בבעלות שלהם על הקרקע באותה סביבה. לא הייתי אומר שנותנים להם מתנה. סכום של 30-40 אלף לירות לדונם משלמים אולי בעומר, באזורים אלה המחירים הם שונים. זוהי הערכה לבדווים שטובה לקניה וגם לפיצויים.

ל. דיציאן:

יש הבדל בין קרקע חקלאית מרוחקת ממקום ישוב לבין קרקע שעליה עומדת לקום עיירה.

מר טולידנו:

הבדווים היו מעדיפים לשלם יותר עבור דונם ולקבל יותר עבור הדונמים שיכירנ בהם. הם היו מסכימים לשלם 5000 לירות לדונם ולקבל 3000 לירות לדונם עבור הקרקע שלהם. כאן הם קונים דונם אחד ושם הם יקבלו עבור דונמים רבים. לא נותנים להם מחנה.

בניה לגובה זוהי תופעה חדשה והיא תלך ותתרחב. היא חיונית מאד כי אין קרקע. אי אפשר להמשיך בשיטה הקיימת של התפרסות לרחוב של בתים בודדים. גם בכפרים יצטרכו לעלות כלפי מעלה. גם הבניה לזוגות צעירים היא תופעה חדשה שתלך ותגבר בשנה הקרובה.

א. לין:

רצוני להביע הערכה רבה לעבודתו של עקיבא פיינשטיין. אני עוקב אחר פעילותו ואני חושב שהוא עושה עבודה חשובה. הוא עוסק בנושא סבוך ורגיש ועושה כל מה שניתן באמצעים המצומצמים העומדים לרשותו. יחד עם זה רצוני לומר לו שעליו להיזהר מפני נפילה למלכודת, וזאת דווקא בערים המעורבות. היות ויש לחץ עצום ואין אפשרות לפתור את כל הבעיות, אתה מתבקש לאשר הלוואות לשיפוצים והרחבות. המהנדסים עושים את החשביים ואתה מאשר הלוואה, ולעולם אסור יכול לדעת אם ההלוואה ניתנה לאדם שמתכוון לבצע שיפוצים או שיש לו כוונות אחרות. אני נותן לך חומר למחשבה. אני מאמין שתדע למנוע זאת. אינני יודע אם אני יכול להצביע על מקרים של הונאה, אבל אני בטוח שאפשרות כזו קיימת. אני ממליץ על דרכי התגוננות ועל אמצעי ביקורת כדי שחלילה לא יתברר לנו יותר מאוחר שהמחלקה נפלה קרבן להונאה. צריך להיזהר דווקא מהמקורבים ביותר.

בנושא של העיירה מכר - אני יודע שהיו גורמים שונים שניסו להעכיר את המים כדי לדוג דגים במים עכורים. אני נפגש עם אזרחים ערביים בעכו ולדעתי הם צריכים להעריך את המעשה הזה. אני חושב שמכר תיהפך לשכונת מגורים של עכו. כל אדם נבון יצא מהכוכים של העיר העתיקה למרחבים הבריאים של מכר. אני טוען שליהודים לא נותנים אפשרות של הקמת שיכונים מחוץ למסגרת הדחוסה של עכו.

אני רוצה להצביע על הסכנה של הקמת ריכוז גדול של ערבים במכר או בשפרעם או בעיירה של בדווים בנגב בלי להקים בד בבד מרכזים קהילתיים. אני ממליץ לחשוב מייד מי ינהל את המרכזים הקהילתיים האלה ומי יתחזק אותם, שאם לא כן יש סכנה שנקים שם מרכזים של עויינות. כל עוד צב פיזור, העניין יותר קשה; כאשר הכל יהיה מרוכז במסגרת אחת יש סכנה שגורמים עוינים יהפכו את העיירה למרכז עויינות. ומה היא ההצעה? אני חושב כי בעיירות בנגב, בעיקר של הבדווים, יש להקים במקביל מרכזים קהילתיים ולחשוב מי יפעיל אותם. הוא הדין בגליל. אני דואג בעיקר לריכוזי הבדווים, שהם עדיין לא נגועים במחלה הזו.

יש כל האפשרויות שודי-ניסנס ייהפך להיות הסיטי של חיפה. ראיתי בשעתו תכניות יפות. אני מזהיר מפני הדבר ההפוך, מפני הפיכת לב העיר חיפה לסלאמס. אמנם נבנו כמה בנינים על-ידי קבלנים פרטיים שפתרו את הבעיה של משפחות ספורות, אבל הסכנה קיימת. אני מציע לעכב את הפיתוח עד שחאושר תכנית רצינית שלא תבייש את העיר חיפה.

א. לבנבראון:

בעיית השיכון היא רצינית וחמורה בדרך-כלל גם בקרב האוכלוסייה היהודית, אבל במיוחד בקרב האוכלוסייה הערבית. קשה להתעלם מכך שהיא קשורה גם עם המדיניות הכללית של הממשלה ובמצב בו אנו נתונים. אינני יודע אם בוועדה אנו יכולים לדון על כל האספקטים של הבעיה. דובר כאן על הקמת עיירות ועל ריפוח האוכלוסייה הערבית. אלה הן בעיות סבוכות. אני רוצה להתייחס רק לשאלת השיכון. מענינת אותי הבעיה של משפחות מרובות ילדים ומעוטות הכנסה.

נראה לי שהדרך של מתן הלוואות יכולה לפתור את הבעיות של אלה שיש להם אמצעים. יש פניה של יותר מ-60 משפחות הגרות בודי-ניסנס. הם טוענים שאין באפשרותם לשאת בהוצאות העצומות של רכישת דירות אחרות, ויחד עם זה הם אינם מסוגלים עוד לשאת את חנאי

הדיוור הבלתי-אנושיים במקום. אני שואל את נציגי משרד השיכון ואת הגורמים האחרים: מהן התכניות לפתרון מצוקת הדיוור של המשפחות האלה?

אני מסכים לדעתו של חבר-הכנסת לין שלא צריך לרצות לחיות בכוכים של עכו העתיקה. אבל בכל-זאת יש אוכלוסיה הרוצה להישאר בעכו. האם אין תכניות להפוך את הכוכים האלה לדירות שאפשר לגור בהן?

א. לין: אין אפשרות כזו. מכר הופכת להיות שכונה של עכו.

א. לבנבראון:

גם בישוב היהודי יש משפחות הקשורות למקום ואינן רוצות להינתק ממנו. אני בטוח שיש בעכו משפחות ערביות המוכנות ללכת למכר, אבל יש כאלה הקשורות למקום.

ל. דיציאן: האם המשפחות היהודיות שרצו להישאר בשטח הגדול ביפו נשארו שם? האם לא פינו אותן משם?

א. לין: כל תושבי עכו הערבית של היום הם אנשים שבאו לעכו החל משנת 1948 ואילך. אלה לא התושבים המקוריים של עכו.

א. לבנבראון:

עכו היחה קיימת גם לפני 1948 וחיו בה משפחות רבות. אני מודע לכך שיש כאן גם גישה פוליטית, אינני מתעלם מזה. הייתי רק רוצה שלא רק הגורם הפוליטי הוא שיקבע את גורל תכניות השיכון לאוכלוסיה הזו.

גם כאשר יש תכניות קיימת הבעיה של הביצוע כדי שהתכניות לא תשארנה על הנייר. היתה תכנית לבניית שיכונים לאוכלוסיה של עג'מי. יש פניה של חיילים משוחררים מפקיעין. מהי הערבות שתכניות אלה תבוצענה? אני יודע שיש בעיה של חקציב, אבל מהם הצעדים שאחם נוקטים בהם כדי להתחיל בביצוע אפילו של המעט שתוכנן?

אני מציע לא להעדיף שיקולים פוליטיים על-פני שיקולים אחרים של מחן פתרונות דיוור לאוכלוסיה הערבית, במיוחד אני מתכוון לאוכלוסיה שאין לה אפשרות לא לקבל הלוואות ולא לרכוש דירות חדשות.

מ. כהן:

לגבי ערים גדולות, ובמיוחד חיפה, אפשר לומר שהתכנית היא מעט מדי ומאוחר מדי. תכנית החומש לחיפה כוללת 72 יחידות דיוור ועוד 250 יחידות, וביחד 320 יחידות דיוור במשך חמש שנים, או 60 יחידות לשנה. בחיפה גרים 20 אלף ערבים. 60 דירות לשנה זו סיפה בים, מה עוד שהם גרים בצפיפות רבה. באזורים של ודי-ניסנס, חנת הכרמל וודי-רושמיה, אם נרצה להוציא את המשפחות מהכוכים בהם הן גרות, 320 דירות לא מספקנה. בודי-ניסנס יש משפחות הגרות בצפיפות איומה. הם רוצים לגור באותו אזור ואינם יכולים לקבל דמי מפתח. דמי-מפתח זו לא העזרה המתאימה לערבים. העזרה המתאימה ביותר היא בניית שיכונים.

איזו שכונה הומוגנית יכולה לקום בשטח שיש עליו 72 יחידות דיוור? זו תהיה מובלעת קטנה באזור יהודי. 250 יחידות דיוור יכולות להוות שכונה; אין אפשר לספק שירותים למקום שגרות בו 72 משפחות? זו איננה שכונה. באזור הזה גם לא גרים ערבים. המקום הקרוב ביותר כרוך בהליכה של 15-20 דקות. 72 יחידות דיוור בשטח ההקדש המוסמלי אינן מספיקות. אשר לשכונה בת 250 יחידות דיוור, השאלה אם זה לא מעט מדי במשך חמש שנים. באזור ודי-ניסנס העניינים עומדים בפני התפוצצות.

ע. פיינשטיין:

הלוואי והיינו מוצאים עוד אדמה כדי להקים שיכונים בשטח של ההקדש המוסלמי.

(מ. כהן: שם הכל ריק.) דונם אדמה נמכר שם במיליון לירות.

(מ. כהן: אל תקים שם שיכונים.) עלינו שם לגובה. אותם שני מבנים

הם בני 12 קומות עם מעליות. כדי לתת פתרונות דיוור לקהילה יותר גדולה אנו חייבים לצאת מגבולות חיפה. לכן נאלצנו לספס לנוה-שאנן. נשחדל לעשות שם יותר. בשלב זה התכנית עונה על הבעיה.

א. לינ:
אני מכיר ויודע את מצוקת הקרקע בחיפה.
אבל איך יוכלו הילדים של אותן 72 משפחות
להגיע למוסדות החינוך? האם לא ניתן היה למצוא את הפתרון דווקא
בודי-ניסנס על קרקע של מינהל מקרקעי ישראל?

ע. פיינשטיין:
לכן הוקמה אותה ועדה שתפקידה לחשוב איך
לתכנן את ודי-ניסנס שימש את אותם אנשים
ויחן פתרונות לתושבי חיפה. הלוואי והיתה לנו קרקע נוספת ליד ההקדש
המוסמלי.

א. לינ:
אם יקיימו שם את בתי-המשפט, ייהפך האזור
לאזור משרדים.

מר טולידנו:
נכון שזה לא מספיק בשביל חיפה וזה לא פתרון
ל-20 אלף התושבים הערבים בחיפה. הוועדה
יכולה להמליץ לנסות להשיג קרקע בחיפה למטרה זו.

ע. פיינשטיין:
בשנתיים האחרונות נתנו הלוואות בסכום של
כ-2600 לירות לתושבים שביקשו לשפר את הדירות
או להחליף אותן על-ידי שכירות בדמי מפתח. בדרך זו ניתנו פתרונות
לעוד 200 משפחות ששיפרו את תנאי הדיור שלהן.

בפקיעין המצב הוא חמור מאד. חסרה שם קרקע.
עליה לייצור כרוכה בהוצאה גדולה לפיתוח תשתית שיכולה להגיע ל-50 אלף
לירות ליחידה. לכן אנו נוקטים בשיטה אחרת. נאתר יחד עם מינהל מקרקעי
ישראל קרקע במישור או בכפר, שם נלך לבניה לגובה כדי לתת פתרונות דיור.
פקיעין מעסיקה אותנו ואני מקווה שנמצא לה פתרון.

אנו עושים את המקסימום כדי לתת פתרונות
דיור בנוה-שאנן. למשפחות הנזקקות נסייע כדי להשתלב בתכנית ולהגיע
לדירות יותר טובות.

ד. ויינשל:
נשאלה שאלה מהי הערובה שהתכנית תתבצע.
חלקים גדולים של התכנית הם בשלבי ביצוע.
רוב הדברים שהצגנו נמצאים בשטח ואפשר לראותם בעין.

תכנית זו היא בינתיים תכנית של משרד השיכון
שאושרה בוועדת המנכ"לים והוגשה לוועדת השרים לאישור. במכר התחילה
הבניה. יכול להיות שיגידו לנו לצמצם שם ולהרחיב במקום אחר. אתם צריכים
להתייחס לתכנית לפי מעמדה הפורמלי. התכנית עדיין לא אושרה בממשלה.

א. לינ:
האם חשבתם על דרך של הפקעה בחיפה?

ד. ויינשל:
עשינו שיקול זהיר של הפקעות. בחוברת
הירוקה שבה מופיעה התכנית האורבנית הכללית
הצגנו תכנית הפקעות לצורך כל התכניות של משרד השיכון, לרבות הפקעות
הקשורות עם האוכלוסייה הערבית. לא הצגנו הפקעות בחיפה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: אני מציינת בהערכה את העבודה הגדולה
והחשובה שעושה מר פיינשטיין בצנעה ובמסירות.
הממדים אינם גדולים כי האמצעים העומדים לרשות הפעולה הם מוגבלים.
הוא עצמו עושה עבודה שאין ערוך לחשיבותה.

יש לברך על כך שבפעם הראשונה הוכנה תכנית-
חמש לפתוח השיכון במגזר הערבי, שבאה לתת תשובה לבעיות הדיור של
המעוטטים לעדותיהם, כולל דרוזים, צ'רקסים ובדווים.

על עכו קיימו דיון נפרד במסגרת הצעה
אחרת לסדר-היום, ובדיון זה הועלה ענין הקמת העיירה מכר ליד עכו.
הוסבר לנו שאין אפשרות לתת פתרונות דיור לגרי העיר העתיקה בעכו,
החיים בתנאי דיור שהם מחתת לכל ביקורת, בעכו עצמה. דובר על
פתרונות שונים בלי להוציא מכלל חשבון אפשרות של פתרון אלטרנטיביים
לדיור העלוב והפגום מחוץ לעכו. גם אפשרות זו צריכה להיות קיימת,
כפי שהיא קיימת לגבי הישוב היהודי. אין מנוס מכך. אם רוצים להיטיב
את תנאי הדיור של התושבים מוכרחים להשלים עם העובדה של מציאת פתרונות

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

מחוץ לעיר או לאזור שבו גרו החושבים במשך שנים. (ל. דיציאן: גם בחל-אביב פונו שכונות רבות.) אומר חבר-הכנסת לבנבראון שלא צריך לפעול בנושא השיכון לפי שיקולים פוליטיים, כאילו רוצים להרחיק את ערביי עכו מהעיר עכו. קולות כאלה נשמעו פה ושם. לא צריך לראות בכך נושא פוליטי, בשיטה זו נוקטים לגבי כלל האוכלוסיה של המדינה שרוצים להיטיב את חבאי הדיור שלה.

א. לבנבראון: לצורה כפי שהיושבת-ראש הציגה את הבעיה - אני מסכים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: לא תמיד ניתן לתת דיור אלטרנטיבי באותה שכונה או באותה העיר.

התכנית המקיפה הכוללת צורות שונות של סיוע מהווה צעד גדול קדימה מבחינת הליכה לקראת אוכלוסיית המעוטית שתוכל לשפר את חבאי הדיור שלה. גם הבניה לגובה היא תופעה חיונית ביותר אם חושבים על העתיד ועל הרזרבות של הקרקע שתהינה דרושות בכפרים האלה. התופעה של בתים בודדים הפרושים על-פני שטחים נרחבים, כפי שניחן לראות בכפרים לאורך כביש ודי-ערה, יש בה כדי להדאיג. האם פרישה כזו נעשית על-פי רשיונות? אני חושבת שצריך לבלום את התהליך הזה.

אינני יודעת להיכנס לבעיות של חיפה. אילו אפשר היה לבנות את הדירות במקום העונה יותר לצרכים של הקהילה, ודאי היו מאתרים שטח לכך. אולי העניין לא נבדק מספיק והוא טעון בדיקה מחדש. יתכן שמינהל מקרקעי ישראל יכול להקצות קרקע נוספת למטרות אלה. יש להניח שהתכנית הוכנה לאחר התייעצות עם הגורמים הבקיאיים בנושא. אינני יכולה להציע הצעות אחרות. חזקה על המטפלים בנושא ששקלו את כל האפשרויות.

ד. ויינשל: מינהל מקרקעי ישראל היה שותף להכנת התכנית.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: בסיכום הדיון אנו יכולה לומר שאנו סומכים ידנו על התכנית ומקווים שהיא תבוצע בהתאם ללוח הזמנים שנקבע. נחזק את ידיו של מר פיינשטיין המופקד על הביצוע. נקווה שהממשלה תאשר גם את תכנית החומש הכללית.

(הישיבה ננעלה בשעה 12.40)